

Aluesuunnittelun vastualueen tilannekatsaus

Maakuntahallitus 23.05.2022 § 57
183/06.04/2022

Tiivistelmä

Aluesuunnittelutyö maakunnan tasolla muodostuu maakuntakaavoituksesta ja sen toteuttamisesta, itäisen ja läntisen Uudenmaan liikennejärjestelmäsuunnittelusta sekä Helsingin seudun MAL-yhteistyöstä. Näiden tehtävien tukena on korkeatasoinen erityisosaaminen paikkatietopalveluissa, vaikutusten arvioinnissa sekä muun muassa ympäristö- ja energia-asioissa.

Tiedolla johdettu edunvalvonta sekä vaikuttava kunta- ja verkostoyhteistyö ovat muodostuneet yhä tärkeämmäksi osaksi aluesuunnittelun päivittäistyötä. Toimintaa pyritään priorisoimaan ja kohdentamaan pitämällä yllä jatkuvaa vuoropuhelua kuntien ja eri sidosryhmien kanssa. Kaiken toiminnan perustana on asiantuntijuuden ylläpito ja kehittäminen alati muuttuvassa toimintaympäristössä. Vastuualueen tehtävien organisointi ja resurssit pyritään rakentamaan joustavasti näistä lähtökohdista käsin.

Suunnittelussa painopiste Uusimaa-kaavan täytäntöönpanossa ja Helsingin seudun MAL-2023 -työn tukemisessa

Uusimaa-kaavan kokonaisuuden täytäntöönpano

Kaikki maankäytön keskeiset teemat yhdistävää Uusimaa-kaava -kokonaisuutta valmisteltiin vuosina 2016–2020. Maakuntavaltuusto hyväksyi Uusimaa-kaava 2050 kolmen seutujen vaihekaavan muodostaman kokonaisuuden elokuussa 2020. Uusimaa-kaava on nyt pääosin voimassa, mutta joitakin sitä koskevia valituksia on vielä käsiteltävänä korkeimmassa hallinto-oikeudessa (KHO).

Eri oikeuskäsittelyvaiheiden vastuullinen hoitaminen on työllistänyt aluesuunnittelua monin tavoin valtuuston Uusimaa-kaavan hyväksymispäätöksen jälkeen. Helsingin hallinto-oikeus antoi ratkaisunsa valituksiin syksyllä 2021, jonka jälkeen valmisteltiin liiton tulkinta voimassa olevien maakuntakaavojen kokonaisuudesta karttapalveluineen. Tulkintaa käytetään niin kauan, kunnes KHO on ratkaissut kaavakokonaisuuteen liittyvät jatkovalitukset.

Maakuntahallitus myös valitti hallinto-oikeuden ratkaisusta KHO:een syksyllä 2021. Liitossa valmisteltiin valituslupahakemukset ja -kirjelmät perusteluineen kaikkiin kolmeen kaavaan liittyen. Vuoden 2022 keväällä on valmisteltu vastauksena KHO:n pyyntöihin maakuntahallituksen lausumat kaavakokonaisuudesta jätetyistä valituksista sekä vastalausuma liiton omista, hallinto-oikeuden päätöksiin kohdistuvista valituksista. Tavoitteena on ollut joka vaiheessa varmistaa Uusimaa-kaavan voimaantulo ja lainvoimaiseksi tulo kokonaisuudessaan maakuntavaltuuston päätösten mukaisena.

Helsingin seudun MAL-2023 -työn tukeminen

Nelivuotiseen MAL-2023 -työprosessiin osallistuminen on muodostunut tärkeäksi osaksi aluesuunnittelutyötä. Kyseessä on Helsingin seudun 14

kunnan, valtion ja kuntayhtymien (HSL, HSY, Uudenmaan liitto) yhteinen strateginen suunnitelma, joka keskittyy maankäyttöön, asumiseen ja liikenteeseen (MAL). Liitolla on MAL-työssä kaksoisrooli: toisaalta maakunnan näkökulma, jossa sovitetaan yhteen Helsingin seudun ratkaisuita koko Uudenmaan kokonaisuuteen ja toisaalta KUUMA-kuntien maankäytön (M) ja asumisen (A) -osioihin liittyvän yhteistyösopimuksen toteuttaminen. Sopimuksen seuranta tapahtuu HSY:n ja liiton yhteistyönä.

MAL-työn ja Uusimaa-ohjelman tueksi on liitossa laadittu mm. selvitys elinkeinojen tilannekuvasta ja tulevaisuuden näkymistä. Selvityksen pohjalta laaditaan yhteistyössä kuntien kanssa elinkeinojen kehittämisperiaatteet MAL-työhön. Liitossa on myös laadittu MAL-työn tueksi hiilensidontaa kuvaavat nykytila- ja skenaarioaineistot, joiden pohjalta on järjestetty kunnille koulutusta aiheesta ja laadittu MAL-suunnitelman 1. version vaikutusten arviointi sekä työstetty toimenpideaiheita MAL-suunnitelmaan yhdessä kuntaedustajien kanssa nk. MAL-Hiili -työryhmässä. Kunta- ja aluekohtaiset hiilensidonta-aineistot on jaettu kaikkien Uudenmaan kuntien käyttöön ja niitä voidaan hyödyntää myös kuntien oman suunnittelun tukena.

Liiton asiantuntijat ovat olleet mukana tekemässä MAL-suunnitelman 1. version vaikutusten arviointia mm. SOVA:n vaatimien näkökulmien, palveluiden ja luontovaikutusten osalta, ohjaamassa asumisen ilmastovaikutusten selvitystä sekä tilanneet kaksi ulkoista arviointia MAL-työn käyttöön hiilensidonnasta sekä maankäytön ja liikenteen vuorovaikutuksen näkökulmista.

Yhteistyö KUUMA-kuntien kanssa on kattanut tähän mennessä mm. eri selvityksiä, työpajoihin valmistautumista yhdessä sekä erityisesti KUUMA-kunnille räätälöityjä vuorovaikutus- ja viestintämateriaaleja.

Lisäksi on osallistuttu MAL-työn lukuisien työryhmien kokouksiin, vuorovaikutustilaisuuksiin, työpajojen ja luottamushenkilöseminaarin fasilitointiin, tuettu paikkatieto- ja asiantuntijatyötä eri teemoissa ja työvaiheissa sekä tuotu liiton selvityksiä MAL-työn käyttöön eri tavoin.

Systemaattinen toimeenpano Uusimaa-kaavan ohjausvaikutuksen takeena

Maakuntakaavojen kokonaisuuden sekä liikennejärjestelmäsuunnitelmien (LJS) toteutumisesta edistetään tiiviissä yhteistyössä päätoteuttajien eli alueen kuntien sekä muiden Uudenmaan toimijoiden kanssa.

Konkreettisina toimenpiteinä ovat lausunnot, aluevastuutyö sekä erilaiset, maakuntakaavaa ja LJS:iä toteuttavat hankkeet. Lisäksi aluesuunnittelu on mukana Uusimaa-ohjelman ilmastotiekartan käytännön toteuttamisessa. Työtä varten liittoon on perustettu poikkihallinnolliset ilmastotiimit. Esimerkiksi liikenteen ilmastotiimin asiantuntijat ovat olleet Factor – kansalaisraadien apuna kannanoton muodostamisessa.

Käynnissä olevia toimenpiteitä Uusimaa-kaavan, LJS:ien ja ilmastotiekartan toteuttamiseksi ovat mm.:

- puurakentamisen edistämisen erilaiset hankkeet
- metsien monikäytön sekä hiilensidonnasta ja ekologisten verkostojen tarkastelut
- pienten keskusten profilointiselvitys

- kulttuuriympäristöjen selvitykset mm. maakunnallisten kulttuuriympäristöjen tilannekatsaus modernin rakennusperinnön osalta
- kuntakaavoittajille tarkoitetun kiertotalousoppaan laadinta
- rantaradan ja Hangon suunnan junaliikenteen kehittämisen selvitystyö
- liityntäpysäköinnin selvityksen toteutus sekä seurannan koordinointi
- ajankohtaisiin liikenteen selvityksiin osallistuminen kuten lisäraiteiden tilavaraus, Vt 2 -kehittäminen, tunnin junan ratasuunnitelma, Suomiradan ja Lentoradan YVA sekä käynnistyvä matkaketjujen kehittäminen
- liikennejärjestelmien seurantaa tukevien mittareiden toteuttaminen liiton omana työnä.

Syksyllä 2021 alkaneessa Kuntametsien monikäyttö -projektissa on tuotettu aineistoa ja tilaisuuksia monitavoitteisesta kestävästä metsien monikäytöstä. Kevään aikana on aineina olleen mm. Ilmastonmuutokseen sopeutuva metsänhoito Metsäluonnon monimuotoisuus kuntametsissä. Projektissa on tuotettu paikkatietoja Uudenmaan puuston hiilivarastoista ja maaperän hiilensidonnann potentiaalista. Tuotettuja aineistoja on toimitettu kuntiin ja järjestetty opastusta niiden käyttöön mm. kaavoituksen tukena. Hiilensidonnann aineistoja on myös hyödynnetty Helsingin seudun MAL-suunnitelman ensimmäisen version vaikutustenarvioinnissa.

Kunnille ja muille sidosryhmille annetaan laaja-alaista asiantuntijatukea ilmasto-, ympäristö- ja kiertotalousteemoissa mm. vastaamalla osallisten tietopyyntöihin sekä järjestelemällä työpajoja ja tilaisuuksia, joita kevään aikana on ollut mm. kuntien asiantuntijaryhmän kokous ja kuntametsätyöpajat.

Luonnonsuojelulain uudistusta seurataan aktiivisesti ja liitto on mukana ekologisen kompensaation pilottien seurantaryhmässä. Liitto viestii uudistamisesta asiantuntijaryhmille ja sidosryhmille.

Uusitun karttapalvelun kautta on pystytty jakamaan tietoa entistä laadukkaammin liiton asiantuntijuuden tukena.

Pitkäjänteistä vaikuttamistyötä maakunnallista kokonaisnäkemyä vahvistamassa

Edunvalvonnassa keskitytään nostamaan esiin maakunnan ja aluesuunnittelun tahtotilaa, tavoitteita ja erityispiirteitä tutkimukseen ja asiantuntijuuteen perustuen ja huolehtimaan siitä, että nämä tavoitteet ja erityispiirteet tulevat päätöksenteossa huomioiduksi. Tämän päämäärän saavuttamiseksi edunvalvontaa tehdään niin alueellisella, valtakunnallisella kuin kansainväliselläkin tasolla.

Maankäyttö- ja rakennuslain (MRL) kokonaisuudistuksessa liitto toimii edunvalvojana mm. tuomalla esiin aluesuunnitteluun, kuntakaavoitukseen sekä rakentamiseen liittyviä näkökulmia. Keskeisenä vaikuttamis- ja viestintätoimenpiteenä toimivat esimerkiksi kuntakaavoittajien ja liiton aluesuunnittelun sekä Kuntaliiton ja muiden maakuntaliittojen näkökulmia yhdistävät kannanotot, lausunnot ja artikkelit sekä muu viestintä, joita on välitetty aktiivisesti lakia valmisteleville tahoille sekä lakiuudistuksesta vastaaville päättäjille. Kuntien toiveesta kuntakaavoittajille järjestettävät säännölliset, jopa viikoittaiset MRL-klinikat, ovat mahdollistaneet tuloksekkaan, yhteisen vaikuttamistyön lakiuudistukseen liittyen.

Valtakunnalliseen liikennejärjestelmäsuunnitelmaan on vaikutettu mm. väyläverkon investointiohjelmasta annetulla lausunnolla. Kansainvälisellä tasolla on valmisteltavana lausunto TEN-T -uudistuksesta.

Kuntayhteistyön ja verkostojen kytkeminen yhä tiiviimmin osaksi aluesuunnittelua

Kuntatasolla tärkeimpiä yhteistyöfoorumeita ovat etenkin liiton erilaiset asiantuntijaryhmät, valtakunnallisella tasolla maakuntakaavoittajien, liikenteen mm. lentoliikenteen, ympäristön ja merialuesuunnittelun toimijoiden verkostot sekä kansainvälisellä tasolla verkostot kuten CPMR, Metrex ja Scandria Alliance. Muun muassa Metrexissä liitto on perustanut uuden ilmastonmuutokseen vastaavan asiantuntijaryhmän yhdessä Helsingin kaupungin, HSY:n sekä Tukholman ja Göteborgin seutujen kanssa.

Maakunnan sisäistä, kuntien ja maakuntien välistä sekä kansainvälistä aluesuunnitteluyhteistyötä yli sektori- ja organisaatiorajojen on tehostettu virtuaalitapaamisten, Teamsin hyödyntämisen ja uusien nettisivujen myötä. Korona-aikana syntyneet uudet toimintatavat ovat luoneet entistä tehokkaampia toimintamalleja yhteistyölle.

Päätösesitys:

Maakuntahallitus päättää

- merkitä aluesuunnittelun vastuualueen tilannekatsauksen tiedoksi
- viedä sen tiedoksi maakuntavaltuustolle.

Päätös:

Maakuntahallitus päätti esityksen mukaisesti.

Lisätiedot:

Vastuujohtaja Paula Autioniemi
Asiantuntijat Ilona Mansikka, Heini Peltonen, Kaarina Rautio